

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะระดับชั้นมัธยมศึกษา

The Development of History Competency-Based Curriculum Secondary Level

นวลมรกต ทวีทอง,

นาตยา ปิลันธนานนท์ และ ศิริรัตน์ ศรีสอาด

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Nualmorakot Taweethong,

Nataya Pihanthanond and Sirirat Srisa-ard

Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nualmorakot.t@ku.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะระดับชั้นมัธยมศึกษา เกิดขึ้นเนื่องจากปัญหาของหลักสูตรและผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ยังไม่ส่งเสริมผู้เรียนเพียงพอในการนำความรู้ ทักษะและเจตคติที่ได้จากการเรียนประวัติศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ผู้วิจัยจึงพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะขึ้นเพื่อเป็นหลักสูตรนำร่องของการจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะสำหรับสถานศึกษาและครูเพื่อใช้พัฒนาสมรรถนะให้กับผู้เรียน โดยหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะที่จัดทำขึ้นผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสิ้น 36 คน จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ทั้งในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ หลักสูตรและการสอนในระดับอุดมศึกษาและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการดำเนินการวิจัยได้หลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะสำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุงพุทธศักราชฉบับ 2560 และผลการประเมินหลักสูตรอิงสมรรถนะที่จัดทำขึ้น ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยว่ามีคุณภาพระดับมาก

คำสำคัญ: หลักสูตรประวัติศาสตร์; หลักสูตรอิงสมรรถนะ; การพัฒนาหลักสูตร

* ที่รับบทความ : 18 ตุลาคม 2567; วันแก้ไขบทความ 19 พฤศจิกายน 2567; วันตอบรับบทความ : 23 พฤศจิกายน 2567

Abstract

The development of a competency-based history curriculum for secondary levels arose from issues within the existing curriculum and past achievements in teaching history. It has not sufficiently encouraged learners to apply the knowledge, skills, and attitudes gained from studying history to their work and daily lives. Therefore, the researcher developed a competency-based history curriculum as a pilot program aimed at helping educational institutions and teachers cultivate competencies in learners. The developed curriculum was evaluated by 36 qualified experts from a purposive sampling group, encompassing expertise in history, curriculum, and teaching at both tertiary and basic education levels.

The research resulted provided a competency-based history curriculum for secondary levels grade 7 to 12 that aligns with the learning standards and indicators outlined in the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 and the revised B.E. 2560. According to the evaluation results, the qualified experts agreed that the developed curriculum was of high quality.

Keywords: History Curriculum; Competency-based Curriculum; Curriculum development

บทนำ

ในปัจจุบันโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สถานการณ์ความผันผวนของเศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และยังมีส่งผลกระทบต่อสังคมไปถึงการจัดการศึกษา ดังที่ ศักดิ์ดา ทองโสภณ (2564) และคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (2562) กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาซึ่งส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการพัฒนาแต่ละช่วงวัย ให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ที่เกิดขึ้น ทั้งการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอาชีพ ทักษะที่จำเป็นในการใช้ชีวิต ทำให้เกิดความจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การปฏิรูปหลักสูตรในระดับนานาชาติ มุ่งเน้นความสำคัญกับหลักสูตรอิงสมรรถนะที่มีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพของผู้เรียนอย่างชัดเจน แบ่งเป็นทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตามบริบทของแต่ละประเทศ โดยกรอบคุณสมบัติของสหภาพยุโรป (The European Qualification Framework) ได้ อธิบายความหมายของสมรรถนะว่า คือ ความสามารถที่ได้รับการพิสูจน์แล้วในการใช้ความรู้ ทักษะ และความสามารถส่วนบุคคล สังคม หรือวิธีการในการทำงานหรือการศึกษาในการพัฒนาวิชาชีพตลอดจนพัฒนาตัวบุคคลเอง (Nikolov, 2014)

แนวคิดเรื่องสมรรถนะนั้น ได้ถูกนำมาใช้พัฒนาหลักสูตรมาเป็นเวลานานมาแล้ว โดยเฉพาะในการจัดหลักสูตรการฝึกอบรม (Competency-based Training) ที่ต้องการบุคคลที่มีทั้งทักษะ และไหวพริบในการประยุกต์ใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญเพื่อสามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ต่างกัน โดยผู้ริเริ่มการนำสมรรถนะมาใช้ในการทดสอบประสิทธิภาพการทำงานและวัดพฤติกรรมของบุคคลคือ เดวิด แมคเคลแลน (David McClelland) ที่เสนอแนวคิดว่า การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมในการทำงานอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งที่

บุคคลนั้นมีอยู่ อันได้แก่ ความรู้ ทักษะ นอกจากนั้นยังมีคุณลักษณะ เช่น แรงจูงใจ ลักษณะนิสัย เจตคติ (Spencer & Spencer, 1993) ดังนั้น การมีเพียงความรู้และทักษะนั้นยังไม่ถือเป็นสมรรถนะ จนกว่าบุคคลนั้นจะสามารถนำความรู้และทักษะ มาใช้ร่วมกับมวลประสบการณ์ของตน ประยุกต์ใช้กับงานอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ในงานนั้นจึงจะถือว่าบุคคลนั้นมีสมรรถนะ (McClelland, 1973) ซึ่งสมรรถนะบุคคลตามแนวคิดของแมคเคลแลน (McClelland, 1973) สอดคล้องกับที่ สก็อต บี พารี (Scott B. Parry, 1996) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า สมรรถนะคือ กลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะ (attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ และสมรรถนะเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้ โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา

สำหรับการจัดการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา ทั้งด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล พบว่ายังประสบปัญหาทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากผลการทดสอบในระดับชาติ และระดับนานาชาติ (PISA) ที่ยังอยู่ในระดับต่ำ (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 1) ผู้เรียนขาดสมรรถนะที่จำเป็นและไม่สามารถนำความรู้ทักษะ ตลอดจนเจตคติไปใช้ในการปฏิบัติงานต่างๆ ได้ ทั้งนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งถือเป็นมาตรฐานในการจัดทำหลักสูตรที่ใช้มามากกว่าทศวรรษ อันประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจำนวนมาก ซึ่งหากสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของตนเองและสอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ก็จะทำให้หลักสูตรขาดจุดเน้นและมีเนื้อหามากมาย เป็นการจัดการศึกษาอิงมาตรฐาน (Standard-Based Education) โดยขาดกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์จุดเน้นหรือกำหนดทิศทางของหลักสูตรที่ชัดเจน (นาตยา ปิรันธนานนท์, 2565: 28) อีกทั้งครูบางคนอาจขาดประสบการณ์ในการปรับเปลี่ยนมาตรฐานการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ในบางรายวิชาครูอาจไม่เข้าใจวิธีการในการนำสมรรถนะมาสร้างงาน (Workplace Contexts) ที่จะฝึกทักษะ สร้างเจตคติจนเกิดเป็นสมรรถนะแก่ผู้เรียน ทำให้แนวคิดการนำหลักสูตรอิงสมรรถนะมาใช้ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม เนื่องจากการจัดการศึกษาอิงสมรรถนะนั้น จะต้องมีการกำหนดผลการเรียนรู้อย่างชัดเจน ใช้มาตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร ว่าผู้เรียนจะสามารถทำอะไรได้เมื่อจบหลักสูตร โดยผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามสมรรถนะที่กำหนด เลือกใช้สื่อและอุปกรณ์ที่จะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนปฏิบัติงานได้สำเร็จ โดยต้องมีการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียนเป็นระยะ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขและปฏิบัติงานได้ตามเกณฑ์ ให้ความสำคัญเพียงพอในการปฏิบัติภาระงาน ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่ภาระงานต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังที่นิโคลอฟ (Nikolov, 2014) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้อิงสมรรถนะจะแสดงถึงคุณลักษณะเด่นเป็นตัวกำหนดการกระทำ ซึ่งแยกแยะผู้ที่สามารถทำงานได้สำเร็จออกจากคนอื่น

การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาบังคับและถือเป็นวิชาที่มีความสำคัญเนื่องด้วยมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ด้านต่างๆ ของมนุษย์ อยู่บนพื้นฐานของการวิพากษ์ วิเคราะห์หลักฐานทั้งเอกสาร ชั้นต้น ชั้นรอง รวมถึงหลักฐานร่วมสมัยอื่น ๆ จนทำให้เกิดความเข้าใจปัญหาในอดีต ที่อาจส่งผลต่อปัจจุบัน และอนาคต ลักษณะเฉพาะของวิชาประวัติศาสตร์นั้นจึงเป็น “กระบวนการสร้างภูมิปัญญา” (Intellectual process) ผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Methods) จนสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นนักคิดและปัญญาชนของสังคม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2554) เป็นวิชาฝึกคิด วิเคราะห์ที่ครูผู้สอนจะต้องทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะที่หลากหลายผ่านเหตุการณ์หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ปัญหาหลักของการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์นั้น มักเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ติดขัดกับเนื้อหามากเกินไป ครูผู้สอนขาดความเข้าใจในการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประสบการณ์ ตลอดจนการขาดการนำเนื้อหามาใช้เป็นเครื่องมือสร้างกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเอง สามารถสร้างงานหรือต่อยอดความคิดได้ แม้ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจะมีความพยายามปรับปรุงทั้งหลักสูตรและวิธีการสอนประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่อง ดังประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ใน พ.ศ. 2565 ให้สถานศึกษาทบทวนหลักสูตรสถานศึกษาให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ โดยให้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปต่อยอด ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยลดการสอนที่เน้นเนื้อหาตามลำดับเวลา เปลี่ยนมามุ่งเน้นให้มีการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Methods) มาพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการคิดในรูปแบบต่างๆ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์อย่างรอบด้านผ่านการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา กลับพบว่าปัญหาที่แท้จริงของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นั้น ไม่ได้อยู่ที่จำนวนคาบเรียนที่ไม่เพียงพอ หรือการยกฐานะของวิชาประวัติศาสตร์ให้มีความสำคัญขึ้นกว่าในอดีต แต่คือ วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและการไม่มีเป้าหมายว่าผู้เรียนจะได้อะไรอย่างชัดเจน ทั้งยังขาดแนวทางที่ครูผู้สอนจะนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างต่อเนื่องทั้งหลักสูตร (จิราพร ยมนา, 2554)

ในฐานะที่ผู้วิจัยคลุกคลีกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ จึงมีความเห็นว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่สามารถนำมาจัดการเรียนรู้แบบอิงสมรรถนะ โดยนำจุดเน้นในเนื้อหาที่เลือกมาสร้างบริบทการทำงาน ที่มีขั้นตอนและผู้เรียนได้วางแผนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะจากการที่ผู้เรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้มีโอกาสลงมือทำงานอย่างกระตือรือร้น ผ่านการวัดประเมินผลที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง ซึ่งจะทำให้วิชาประวัติศาสตร์มีประโยชน์และมีคุณค่าต่อผู้เรียนและสามารถสร้างองค์ความรู้ตามมุมมองที่ตนเองสนใจ ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรอิงสมรรถนะนั้นยังเป็นการพัฒนาหลักสูตรรูปแบบใหม่ที่ทั้งสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ฯ ตลอดจนครูสอนประวัติศาสตร์

ส่วนมากไม่คุ้นเคย จึงไม่สามารถปรับหลักสูตรเดิมให้เกิดความสอดคล้องกับการสร้างสมรรถนะให้ผู้เรียนได้ อีกทั้งอาจยังไม่เข้าใจว่าควรเลือกสอดแทรกทักษะ เจตคติและสมรรถนะหลักหรือสมรรถนะเฉพาะของรายวิชา ได้อย่างไรบ้างจึงจะสอดคล้องกลมกลืนกับหลักสูตรสถานศึกษาเดิม จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ อันจะเป็นการยกระดับและสร้างมาตรฐานหลักสูตรประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา เพื่อเป็นต้นแบบให้ผู้สอนนำไปใช้จัดการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ทั้งสมรรถนะขั้นพื้นฐาน (Threshold Competencies) จนถึงสมรรถนะที่ทำให้เกิดความแตกต่าง (Differentiating Competencies) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีผลการทำงานที่ดีหรือสูงกว่ามาตรฐาน จนให้เกิดผลสำเร็จที่แตกต่างกัน(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ทำการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ให้เป็นหลักสูตรที่สร้างสมรรถนะแก่ผู้เรียน โดยพัฒนาตั้งแต่ชื่อวิชา คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ ตัวอย่างภาระงาน กิจกรรม ตลอดจนตัวอย่างวิธีการประเมินผลแบบอิงสมรรถนะ เพื่อนำมาใช้จัดการเรียนรู้ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 อันจะเป็นประโยชน์กับครูผู้สอนประวัติศาสตร์และเป็นแหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาหลักสูตรอิงสมรรถนะของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6
2. เพื่อประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะที่สร้างขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยพื้นฐาน(Basic Research) การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

การออกแบบเครื่องมือวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ หลักสูตรอิงสมรรถนะ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ ตลอดจนงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาอิงสมรรถนะ การพัฒนาหลักสูตรอิงสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ นำข้อมูลที่ได้มาประชุม ตกลงทำความเข้าใจร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 6 รายวิชา และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 4 รายวิชา โดยผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาตั้งแต่จุดเน้นรายวิชา ชื่อวิชา โครงสร้างรายวิชา คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ตัวอย่างภาระงาน กิจกรรมและวิธีการประเมินผลแบบอิงสมรรถนะ

3. พิจารณามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ 2560 วิเคราะห์วิธีจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ แล้วนำมาใช้ในการ ออกแบบภาระงานและกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จนได้หลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะครบทั้ง 10 รายวิชา

กลุ่มตัวอย่าง

ในการประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะที่จัดทำขึ้น ผู้ประเมิน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 36 ท่าน ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง(Purposive sampling) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มี ประสบการณ์ด้านหลักสูตรและการสอนในระดับอุดมศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียน การสอนประวัติศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

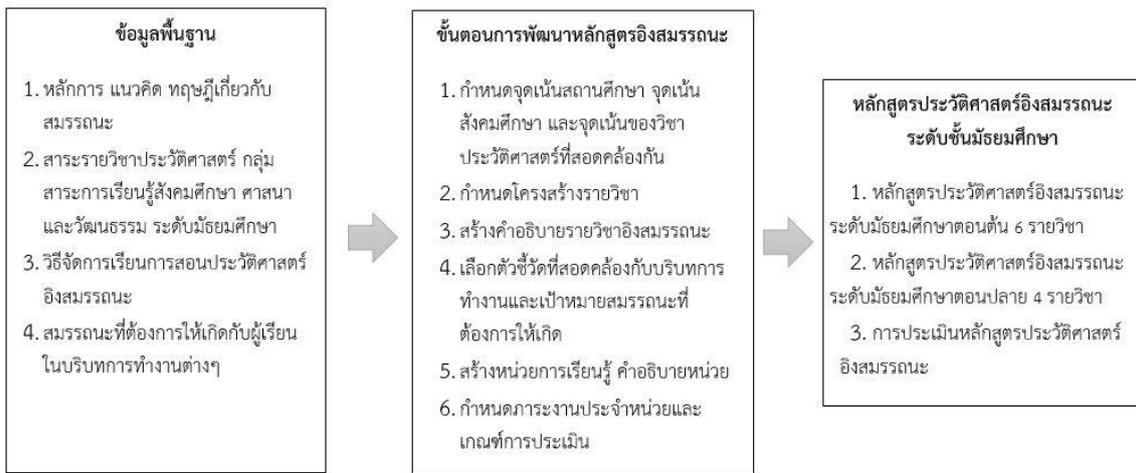
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นแบบ 5 ส่วน (5 Rating Scales) เพื่อเป็นการ ยืนยันคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะระดับชั้นมัธยมศึกษาที่จัดทำขึ้น

สรุปผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ และพิจารณาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ทำการวิพากษ์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ควรปรับปรุง พัฒนา นำข้อมูลมาปรึกษา คณะที่ปรึกษางานวิจัยและคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นทำการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของ ผู้ทรงคุณวุฒิ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำตารางเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) และอภิปรายผลการศึกษาในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการสำรวจข้อคิด งานวิจัย ของนักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศแม้จะพบว่า มีการนำแนวคิดสมรรถนะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์บ้างแล้วนั้น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นไปใน ลักษณะอธิบายแนวทางและวิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะในภาพรวมกว้างๆ ว่ามีลักษณะ อย่างไรและควรกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้อย่างไรบ้าง โดยอาศัยหลักคิดของหลักสูตรฐานสมรรถนะ แต่ยังขาด หลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะที่ต่อเนื่องในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันจะเป็นตัวอย่างแก่สถานศึกษา และผู้สอนที่สนใจจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัย เพื่อต่อยอดและพลิก โฉมหลักสูตรประวัติศาสตร์ให้เป็นหลักสูตรที่มีพลวัต และช่วยพัฒนาสมรรถนะความเป็นพลเมือง (Civic Competence) รวมทั้งส่งเสริมการสร้างสมรรถนะที่จำเป็นอื่นๆ ดังที่ นักวิชาการหลายท่านให้การสนับสนุนว่า การเรียนประวัติศาสตร์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะให้กับผู้เรียน เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับยุคสมัยที่ต้องการ ผู้เรียนที่ไม่เพียงแต่รอบรู้ แต่สามารถพลิกแพลงความรู้ที่ตนมีได้ในหลากหลายสถานการณ์ ทั้งยังต่อยอดสร้าง

มูลค่าจากประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเชิงพาณิชย์ได้อีกด้วย จากหลักการ แนวคิดและทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ ระดับมัธยมศึกษา โดยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือนเมษายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2567 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโครงสร้างวิชาประวัติศาสตร์ของระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายที่จัดการเรียนการสอนอยู่เดิมและการปรับปรุงหลักสูตรแต่ละครั้ง จากนั้นผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร กำหนดกรอบในการวิจัย ผลการวิจัยได้หลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ ที่มีทวิเคราะห์ ทบทวนและสรุปจุดเน้นสถานศึกษา จุดเน้นวิชาสังคมศึกษา และจุดเน้นวิชาประวัติศาสตร์ให้สอดคล้องกัน โดยได้ผลการวิจัยเป็นหลักสูตรประวัติศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 10 รายวิชา โดยประกอบด้วยโครงสร้างรายวิชา ชื่อวิชา และคำอธิบายรายวิชา จำนวนชั่วโมงและหน่วยกิต หน่วยและคำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ มาตรฐานและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องในแต่ละหน่วย และภาระงานประจำหน่วยที่สะท้อนถึงการส่งเสริมสมรรถนะแก่ผู้เรียนอย่างชัดเจน

เมื่อออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 6 วิชา 24 หน่วยการเรียนรู้ และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 4 วิชา 16 หน่วยการเรียนรู้ ผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ นำหลักสูตรที่จัดทำขึ้นไปผ่านการประเมินและเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งแบ่งออกเป็นผู้ประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 18 คน และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 18 คน โดยใช้แบบประเมิน

คุณภาพ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ส่วนที่ 2 แบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการประเมินการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะระดับชั้นมัธยมศึกษาทั้ง 10 รายวิชา ผู้จากการให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมเพื่อประเมินเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ ในประเด็น 1) คำอธิบายรายวิชา 2) โครงสร้างรายวิชา 3) ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับรายวิชา 4) ภาระงานในแต่ละหน่วยและ 5) ภาพรวมของหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะ โดยผลการประเมินอยู่ในระดับ มาก ขึ้นไปทุกรายการ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะครั้งนี้ เกิดจากการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนของผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตรงจุดเน้น และวิธีการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ และการลงมือทำ เน้นการเรียนรู้แบบองค์รวม และสร้างสมรรถนะที่หลากหลายที่จะติดตัวไปใช้ในการเรียน การทำงาน ตลอดจนเกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยผลจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ เป็นตัวชี้วัดว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนี้เป็นหลักสูตรอิงสมรรถนะที่ดีและมีคุณภาพ ทั้งนี้ หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นยังคงเป็นการเรียนรู้ที่อิงมาตรฐาน(Standard-based learning) แต่ในการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนสอน ตลอดจนการประเมินนั้น จะเป็นไปในลักษณะการนำมาตรฐานการเรียนรู้ที่ต้องการมาปรับแต่งให้เหมาะสม(Alignment) กับสิ่งที่มีอยู่เดิมของสถานศึกษา การประเมินความสามารถหรือความชำนาญการ จะประเมินด้วยการกำหนดเกณฑ์การประเมิน(Rubric scores) เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ หรือสมรรถนะการทำงานอยู่ในระดับใด ดังที่ Alberta(2007) และนาตยา ปิลันธนานนท์ (2565) ได้ให้ข้อคิดเห็นที่สอดคล้องกันสรุปได้ว่า มาตรฐานการเรียนรู้ไม่ใช่หลักสูตร ผู้สอนสามารถคัดเลือก จัดสรรมาตรฐานการเรียนรู้ ที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มาบูรณาการและออกแบบการเรียนการสอนและการประเมิน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนสิ่งที่ เป็นชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายในการจัดทำหลักสูตรอิงสมรรถนะในครั้งนี้ ในส่วนของโครงสร้างหลักสูตรที่จัดทำขึ้น ผู้วิจัยและคณะทำงาน ได้มีการจัดลำดับเอาไว้ ว่ารายละเอียดของแต่ละรายวิชาคืออะไร เรียนอะไรบ้าง เรียนอย่างไรและคาดหวังสิ่งใดจากรายวิชานี้ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทางประวัติศาสตร์ให้ความเห็นว่าเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มในการเรียน และมีเป้าหมายทิศทางว่าจะพาผู้เรียนไปสู่อะไร มิใช่เรียนไปตามแต่ละตัวชี้วัดลำพัง

ในด้านการวางแผนหน่วยการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสร้างหน่วยการเรียนรู้ ของ Finlay (2014) ซึ่งมีแนวทางสอดคล้องกับ Herbart (2017) ที่เริ่มต้นด้วยการกำหนดจุดประสงค์ของการเรียน ชื่อหน่วยการเรียนรู้ที่ต้องสะท้อนว่าจะให้ผู้เรียนเรียนเรื่องอะไร และต้องการให้ทำอะไรได้ จากการเรียนรู้หน่วยนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดทำหลักสูตรอิงสมรรถนะ ต้องคิดถึงสิ่งที่ต้องการให้ติดตัวผู้เรียนไปในอนาคตด้วย จากนั้นในคำอธิบายหน่วยจะเป็นการอธิบายในภาพรวมของหน่วยการเรียนรู้ ว่ามีขอบเขตเกี่ยวกับอะไร จัดเรียงลำดับอย่างไรและมีกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง และจึงนำมาออกแบบสถานการณ์การเรียนการสอน กิจกรรม ภาระงาน ที่จะนำไปสู่การประเมินว่าผู้เรียนสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ได้หรือไม่ ดีเพียงใด ทั้งนี้ ผลสะท้อนในงานการวางแผนหน่วยการเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสอนประวัติศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาได้ให้ความเห็นว่า มีการแนะนำหน่วยการเรียนรู้ที่จูงใจให้สนใจที่จะเรียน เห็นลักษณะเด่นและสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของหน่วยการเรียนรู้ก่อนหน้า มีการแจ้งให้ทราบว่ามิจางอะไรที่ผู้เรียนจะต้องทำตามข้อกำหนด และผู้สอนคาดหวังอะไร ซึ่งถือเป็นความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่ผู้วิจัยได้วางไว้

อย่างไรก็ดี จากผลการวิจัยและการประเมินผลหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะฯ ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบปัญหาที่มีต่อการจัดการศึกษาอิงมาตรฐาน หลักสูตรอิงสมรรถนะและการทำหลักสูตรในหลายประเด็น จึงขอเสนอเพื่อเป็นข้อสังเกตและเป็นประโยชน์ ต่อทั้งครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนถึงผู้กำหนดนโยบายการศึกษาของชาติ เพื่อพิจารณาและนำไปปรับปรุงหลักสูตรและการสอน ต่อไป ดังนี้

1. ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องการอ้างอิงมาตรฐาน ตัวชี้วัด ผู้วิจัยมีข้อสังเกตที่สำคัญระหว่างการทำวิจัย คือ ครูยังมีความสับสนในการเลือกใช้ตัวชี้วัดในรายวิชา ด้วยเกรงว่าหากเลือกใช้ตัวชี้วัดบางตัว อาจจะทำให้เนื้อหาไม่ครบถ้วน ขณะที่เกิดความเข้าใจผิดว่า หากหยิบตัวชี้วัดข้ามสาระมาใช้จะทำให้เกิดความซ้ำซ้อน ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้น ตัวชี้วัดของชั้นปี เป็นการกำหนดให้นักเรียนฝึกฝนทักษะ และพัฒนาให้เกิดสมรรถนะจึงสามารถนำมาใช้ซ้ำได้ ในรายวิชาของชั้นปีเดียวกันที่มุ่งพัฒนานักเรียนตามทักษะและสมรรถนะ ทั้งนี้ การใช้ตัวชี้วัดเป็นช่วงชั้นจะสามารถนำไปใช้ได้ยิ่งยุดหยุ่นมากกว่า การกำหนดตายตัวเป็นชั้นปีแต่กลับมีบางทักษะ ขาดบางทักษะแบบไม่คงเส้นคงวา ทั้งนี้ควรกำหนดโดยคำนึงถึง “ธรรมชาติของกลุ่มสาระ” ซึ่งบางกลุ่มสาระเช่น สังคมศึกษาและภาษาไทย เป็นทักษะชีวิตซึ่งไม่สามารถระบุได้ตายตัวว่า ทักษะใดควรเรียนรู้เมื่อใดก่อนหรือหลัง แต่อาจจะต้องใช้ประกอบกันตามจังหวะของเนื้อหา เรื่องราว หรือบริบทที่ทำการสอน

2. ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องการเขียนคำอธิบายรายวิชา จากการเขียนคำอธิบายรายวิชา แบบประเพณีนิยมของวิชาประวัติศาสตร์ ที่ต้องระบุเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และเวลาที่ชัดเจน เมื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชาแบบใหม่ที่สั้น กระชับ จึงทำให้เกิดความเข้าใจว่าเป็นการเขียนคำอธิบายรายวิชาที่ไม่สมบูรณ์ หรือคำอธิบายรายวิชาไม่ครอบคลุมตัวชี้วัดของชั้นปี ซึ่งในความเป็นจริงผู้วิจัยมีความตั้งใจเขียนคำอธิบายรายวิชาที่มีความยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกประเด็นในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งอยู่ในขอบเขตที่ผู้จัดทำหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือครูผู้สอนมีสิทธิ์ในการกำหนดหัวเรื่องของแต่ละรายวิชาได้เอง ตาม

บริบทและจุดเน้นของสถานศึกษา หลักสูตร หรือจุดเน้นของรายวิชา โดยสามารถเชื่อมโยงไปยังมาตรฐานและตัวชี้วัดข้ามกลุ่มสาระ และสามารถเลือกประเด็นที่ต้องการให้นักเรียนศึกษาในลักษณะหัวข้อเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับเวลา แต่นักเรียนจะสามารถใช้ความสามารถของนักประวัติศาสตร์ที่ได้เรียนรู้เชื่อมโยงเนื้อหา กับบริบทของเวลาเองได้ในที่สุด

3. ความกังวลเรื่องภาระงานที่กำหนดจะเกินขอบเขตของวิชาทำให้จำกัดการสอนอยู่ในกรอบเนื้อหา เนื่องจากหลักสูตรประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะที่จัดทำขึ้น อาจจะมีลักษณะการลดความมากมาย และทับซ้อนของเนื้อหาที่ลงรายละเอียดของประวัติศาสตร์ สถานที่ เหตุการณ์ บุคคล ในลักษณะเรื่องเล่าจากอดีตไล่เรียงตามลำดับเวลา และลำดับยุคสมัยอย่างเคร่งครัด เช่น การเรียนประวัติศาสตร์อยุธยาไล่เรียงตามราชวงศ์จนครบ 417 ปี คล้ายกับต้องการสร้างนักเรียนทั้งชั้นให้เทียบเท่านักประวัติศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา มาสู่การ “เลือกประเด็น” เพื่อนำมาพัฒนาความเข้าใจ อาจกล่าวได้ว่า ลดความกว้างในประเด็นที่ไม่จำเป็น มาสู่ความลุ่มลึกในประเด็นที่เลือก และยอมรับในการตีความเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน การค้นหาแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ตลอดจนออกแบบกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำงานร่วมกันและผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการค้นคว้า ฟัง อ่าน ดู พูด ระดมความคิด ลงมือทำ คิด นำเสนอ ออกแบบ ด้วยทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเหล่านี้ปรากฏอยู่ในคำอธิบายรายวิชา ตลอดจนหน่วยการเรียนรู้ มาตรฐาน ตัวชี้วัดและภาระงาน ทำให้ประวัติศาสตร์ที่เคยดำเนินตามเนื้อหา (Content-based learning) ไปบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ มากบ้าง น้อยบ้าง ตามจังหวะการเลือกหยิบใช้เพื่อสร้างความน่าสนใจและการเชื่อมโยงเนื้อหา มาสู่กิจกรรมการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป

1. ครูที่นำหลักสูตรไปใช้ ควรเข้าใจว่าการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์อิงสมรรถนะจะต้องเลือกวิธีการสอนให้สอดคล้องกับรายวิชาใหม่ที่สร้างขึ้น กล่าวคือ เลือกใช้วิธีสอนที่หลากหลายกระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วม ลดการบรรยาย เพิ่มเวลาเรียนรู้ ค้นคว้า ฝึกปฏิบัติ มีการวางแผนการในการนำนักเรียนไปสู่ความสนใจตามหัวข้อ และสนับสนุนแหล่งข้อมูล หลักฐานที่น่าเชื่อถือ โดยต้องพิจารณาถึงความสอดคล้องตัวชี้วัด มาตรฐานการเรียนรู้ และหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ นักเรียนค่อยๆพัฒนาทักษะแต่ละด้านและพร้อมสำหรับภาระงานที่มอบหมายให้ในลำดับต่อไป

2. ครูที่นำหลักสูตรอิงสมรรถนะไปใช้ ควรคำนึงถึงบริบทของนักเรียน สถานศึกษา เนื่องจากว่าภาระงานแต่ละหน่วยที่ให้นักเรียนทำนี้มีระดับความยากง่าย ที่สามารถปรับเพิ่ม ลด ให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่ทำการสอน แต่การปรับเปลี่ยน แต่งเติม เพิ่มลดบริบทงานนั้นจะยังคงอยู่ในเป้าหมายประจำหน่วย

3. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการสนับสนุนให้ครูได้มีการนำหลักสูตรที่จัดทำขึ้นไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยก่อนการใช้ควรจัดอบรมครูที่เป็นผู้สอนประวัติศาสตร์ให้เข้าใจหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ตลอดจนการประเมินผลโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินภาระงานที่หลากหลาย รวมถึงสนับสนุนให้มีการจัดทำหลักสูตรสมรรถนะในรายวิชาอื่น ๆ ต่อไป ทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาและสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก*. โครงการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียน ระดับประถมศึกษาตอนต้นสำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- นาคยา ปิณฑานนท์. (2565). *สังคมศึกษา: ยุคมาตรฐานกำกับ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงงานพิมพ์ตั้ง.
- ศักดิ์ดา ทองโสภณ. (2564). เทคนิคการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นพลเมือง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. 32 (3), 11-23.
- McClelland, D. (1973). Testing for Competency Rather Than for Intelligence. *American Psychologist*. 28 (1), 1 - 14.
- McClelland, D.C. (1993). *Competence at Work: Model for Superior Performance*. New York: John Wiley and Sons.
- Nikolov, R., E. Shoikova and E. Kovatcheva. (2014). *Competence Based Framework for Curriculum Development*. Sofia; Za bukvite, O'pismeneh.
- Spencer, L.M. and S.M. Spencer. (1993). *Competency at Work: Models for Superior Performance*. New York: John Wiley & Sons.